

embarassades i incompletes, que ni val la pena d'entretre'nir-se refusant-les. Els que més s'acosten a l'encert són Voretzsch (*Festschr. Suchier*, 1900, 601) i Millardet (*RLR* LX, 73-96), en posar de relleu aquell el caràcter de forma manllevada o estrangera («fremdwörtlich»), i esbrinar aquest el detall fonètic de les formes locals gascones, molt millor que Ronjat.

De fet no sols la *f*-castellana sinó també la d'una part de les formes gascones (Lespy-R. Millardet, *Atlas*) prova aquest caràcter de «Lehnwort», i l'it. *fiera* exigeix també una conservació del grup *ri* (seguit de transposició de la semivocal) evidentment semiculta, altrament hauria calgut *feia en italià. Crec que l'explicació que en dono ja va ser apuntada en algun treball de Millardet (dins aquell mateix potser) o de M-Lübke (*Das Katalanische*). Convé però entendre's bé: no es tracta d'un mot pròpiament crudit (ni tan sols en castellà), sinó semi-culte, com ho mostra el resultat final italià i també el català; on cal que, després d'alterar el timbre de la è obrint-lo com en tants mots de l'esfera erudita (cf. la è oberta de *-ència*, potser *església* mateix), es transfongués ràpidament al mot un corrent popular —incorporat a la pronúncia de firataires i pageos— que féu que aqueixa *è* oberta secundària passés, des de llavors, per tots els escalons del tractament del diftong *ɛ + i* (> *ie̞i* > *ié̞i* > *i̞i* > *i*); tanmateix és cert que als firataires el mot fou primer transmès des de cercles clericitzants, com el dels oficials administratius, i religiosos (que ho aplicaven als dies festius, i després als mercats que en tals dies s'organitzaven).

Altrament *fira* i *mercat* han acabat per significar coses diferents, i *fira* ha pres, entre altres, el matís de gran mercat celebrat en dies més solemnes; posa ja de relleu la diferència Vidal i Val.: «és lo cert que tal mercat sembla una *fira*» (*Rosada d'estiu*, 294), i en particular es tracta del mercat especialitzat en la venda d'animals: bestiar, aviram, etc.; «ab lo cistellet al braç, com que porta 'ls capons a *fira*», Pons i Mass. (*Trascant p. l. S.*, 15); sempre s'ha dit, en efecte, *anar a fira* sense article, no a *la fira*, ço que subratlla el caràcter arcaic de la fraseologia relativa a aqueixa institució.

Fira en l'acc. menorquina de *dèria* sembla que no s'ha d'explicar pel ll. *FERIA* sinó com el mall. *fèria* id., com a producte d'un encreuament com el que he suposat a l'article *DÈRIA*.

DERIV.: *Firal* [1803, Belv.], 'paratge planer i espaiós' on se celebren les grans fires: p. ex. *lo Firal*, al peu del poble de Noves de Segre, a l'esquerra del riu (1957); *al firál* de la Torregassa, famós i vastíssim, a les immediacions de Solsona, ja cap al terme de Castellar de la Ribera (1964); el de Ceret o St. Joan de Pla-de-Corts de que parla Caseponce (*AlcM*). *Firar*, generalment *firar-se* [tots dos Lab., 1839], «com s'escaigueren a fira, 's *firaren* per a ses moces», Pons i Mass. (*Trascant p. l. S.*, 21). *Firataire* [1870]: «*firatayres* de l'amor, / d'amorettes mercaders, / tots voldrian tocà estrena, / ningú gosa esse'l primer» [Collé i Bancells, *Jo. Fl.* 1870, 126]; «assassinava uns *fire-*

tayres al Grau, y en un encontre ab els mossos, hi morí en Briquet, murmurant-se entre'ls de la partida de qu'era aquell qui l'havia fet perdre», Marian Vayreda (*Puny.*, cap. 12, 193). *Firater*. *Firatà*. *Firaire*, Urg. (veg. cita en *AlcM*, s. v. *firandant*). *Firer*. *Firador*. *Fireta*. *Firó*. *Refira*. I els cultismes antics *fèria*, *ferial*, *fieriari*. *Ferial* 'dia vagatiu': «Vingué l'hivern, y comensaren els *fieriats* dels terrassans, que se la xalan, del escon a la màrfega, y de la màrfega al escon, perquè les nits són llargues, y els dies, perduts molts de eils, amparant les treballades», MVayreda (*Sang Nova* III, i, 171).

CPT.: *Firafiro*t. *Firandant*, no solament a la Plana d'Urgell (Serra i Boldú; SdUrg., *DAG.*), sinó també al Pallars (veg. context en *rodalia*), Joan Lluís (*Els Pastors i les Estrelles*, p. 129), modelat segons *via(n)dant*.

Fira 'biga', V. *fila* (FIL) *Fira* 'dèria', V. *DÈRIA* *Firafiro*t, *Firaire*, *firal*, *firandant*, *firar*, *firataire*, *firater*, *firaio*, *firer*, *fireta*, V. *fira* *Fireta* 'biga', V. *fila* (FIL) *Firm*, *firma*, *firmall*, *firament*, *firant*, *fir-mar*, V. *ferm*

FISC, pres del ll. *fiscus* 'cabàs de joncs o vímet', 'el cabasset on guardaven, o desaven, diners', 'tesor públic'. □ 1.ª *doc.*: Capbreu de Ribes, de 1283.

«Més val tenir los vassalls rics que no lo *fisc*», JoMartorell [Ag. II, 157].

DERIV.: *Fiscal*: adj. [1393; *precurador fiscal*, 1378, *Jordà fiscal*, 1378], i particularment *advocat fiscal* [en el *Diet. Munic.* barceloní, any 1613: «anant don Joseph Quintana, *advocat fiscal* del General, entre les 8 y 9 hores de la nit, a causa de Jaume Pi, mercader albaraner del General, per advertir-lo de certs fraus per extracció de moneda»] i per abreviació d'aquestes combinacions, sobretot de la darrera: *el fiscal* m. [1385] 'el qui representa i exerceix el ministeri públic en els tribunals' ['*fisci* praelectus inquisitor», *DTol.* 1647; *fiscal* del civil, *fi*, criminal, Belv.]. *Fiscalia*. *Fiscalia* [Eiximenis]. *Fiscalitzar* [NOLLER]; *fiscalització*; *fiscalitzador*. *Fiscalejar*. *Confiscar* [1575]: pres del ll. *confiscare* 'incorporar al fisc': «*confiscar* los béns de algú: proscibire bona alicuius»; «*confiscació de béns*: sectio bonorum»; «lo comprador dels béns *confiscats*: sector», OPou (*TbPu.*, 117); *confiscable*; *confiscador*; *confisc.*

Fanzella, Pna. de Castelló «formatgera», «quesera» a Betxí (Garcia Girona: amb l'exemple: «estos són tots de la mateixa *fanzella*» 'tots són igual'; a diferència de maestr. *feitera*), BColon; també a tota la Plana segons GColon (BSCC xxxiv, 296): del llatí *FISCELLA* id.: *francela*, *froncela* en port. dial. (Beiras, Estremadura, Alentejo) (Krüger, VKR VIII, 96), amb la mateixa *n* secundària que en cat.; la forma fonètica pura és conservada en el cast. *hecella* (avui *encella*), alt arag. *fasélas* «cercols o motllos de fer formatge, sigui a les cabanes dels pastors o dins les cases», Ansó (1966), prov. alp. *feissèla* «éclisse» (Barceloneta), bearnès ant. *bechère*, llgd. *fiscello*, TdF (llgd. *faissoiuro*, encreuament amb el sinònim *fachouiro* < FACTO-